

EDYTA ZAWADZKA

Wydział Nauk Pedagogicznych

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

Warszawa

Forum Pedagogiczne
2018/1

Wpłynęło: 04.01.2018

Zatwierdzono do druku: 31.03.2018

DOI: 10.21697/fp.2018.1.24

Sprawozdanie z Jubileuszowej Ogólnopolskiej Konferencji Pedagogiki Dialogu pt. „Dialog jako wymóg/wyzwanie intersubiektywności i transparentności doświadczenia edukacyjnego, społecznego i kulturowego”

1 grudnia 2017 roku w siedzibie Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej miała miejsce zorganizowana przez Katedrę Podstaw Pedagogiki ósma już Konferencja Pedagogiki Dialogu, zatytułowana „Dialog jako wymóg/wyzwanie intersubiektywności i transparentności doświadczenia edukacyjnego, społecznego i kulturowego”. Tegoroczne spotkanie naukowe objęte zostało patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk oraz rektora Akademii Pedagogiki Specjalnej – prof. zw. dr. hab. Stefana Kwiatkowskiego. Komitet Programowy opisywanego wydarzenia naukowego tworzyli dr hab. prof. APS Jarosław Gara oraz dr Dorota Jankowska. W skład Komitetu Naukowego zgodzili się wejść: prof. zw. dr hab. Tadeusz Gadacz, prof. zw. dr hab. Danuta Gielarowska-Sznajder, prof. zw. dr hab. Roman Leppert, prof. zw. dr hab. Marian Nowak, prof. zw. dr hab. Urszula Ostrowska, prof. zw. dr hab. Joanna Rutkowiak, prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski, dr hab. prof. APS Józefa Bałachowicz, dr hab. prof. APS Bogusław Milerski oraz dr hab. prof. UW Andrzej Wierciński.

Zgodnie z programowym założeniem Konferencji „intersubiektywność i transparentność rozważane mogą być w odniesieniu do różnych obszarów i wymiarów doświadczenia ludzkiego [...] i rozgrywając się w świecie ludzkich spraw, znajdują swój wyraz w strukturze specyficznego – i interesującego nas w sposób szczególny – doświadczenia dialogu”. Niniejsze założenie znalazło odzwierciedlenie w tematyce niemal 60 referatów¹ zgłoszonych przez teoretyków i badaczy reprezentujących ośrodki umiejscowione w różnych miejscach Polski (Białej Podlaskiej, Białymstoku, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdańsku, Gnieźnie, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Opolu, Poznaniu, Słupsku, Wrocławiu, Zielonej Górze oraz Warszawie), a także poza jej granicami (Berlin).

¹ Założenia, program oraz informacje dotyczące Konferencji i składu Komitetu Organizacyjnego znajdują się na stronie: <https://konferencje.aps.edu.pl/dialog2017>.

Słowo wstępne do uczestników wygłosili dr hab. prof. APS Jarosław Gara oraz dr Dorota Jankowska, którzy następnie zwrócili się z prośbą do rektora APS, prof. zw. dr. hab. Stefana Kwiatkowskiego, o uroczyste otwarcie konferencji. Ponadto Jego Magnificencja zaakcentował znaczenie podejmowania namysłu nad dialogiem, szczególnie we współczesności, gdy zastępowany on bywa przez zindywidualizowane narracje.

Dziesięciolecie konferencji stało się przesłanką dla tematyki wystąpienia prof. zw. dr hab. Danuty Gielarowskiej-Sznajder, która podzieliła się z uczestnikami swoimi refleksjami na temat przyszłości rozważań nad dialogiem, zwracając szczególną uwagę na konieczność poszerzenia nad nim refleksji i umieszczenia jej w kontekście zjawisk o szerszym wymiarze kulturowym (m.in. rozpiętości pomiędzy teorią a praktyką, obniżenia wartości wyższego wykształcenia, braku elit intelektualno-twórczych czy prymitywizacji języka). Dr Dorota Jankowska w swojej retrospektywnej prezentacji przybliżyła natomiast ideę Konferencji Dialogicznych oraz pokazała ich dorobek publikacyjny.

Po części powitalno-wprowadzającej rozpoczęto obrady plenarne zatytułowane „Dialogowe wymiary i konteksty doświadczenia kulturowego, społecznego i edukacyjnego”. Obradom przewodniczyli dr hab. prof. APS Bogusław Milerski oraz ks. dr hab. prof. UKSW Dariusz Stępkowski. W sesji tej wygłoszone zostały trzy referaty. Jako pierwsza głos zabrała prof. zw. dr hab. Urszula Ostrowska. Prelegentka zorganizowała swój referat wokół kategorii składających się na jego temat – dialogu, przestrzeni, podmiotowości oraz pomiędzy, które to stały się punktem odniesienia dla stworzenia schematu sytuującego podmiotową przestrzeń dialogiczną pomiędzy intersubiektywnością i transparentnością jako filarami warunkującymi jej konstruowanie, a także będącymi źródłem refleksji o charakterze aksjologicznym. Dr hab. prof. UW Andrzej Wierciński wygłosił referat dotyczący ujmowania edukacji hermeneutycznej jako konwersacji, w którym podjął szereg zagadnień związanych m.in. z fenomenem czasu, konwersacją, konwersacyjną naturą edukacji, hermeneutycznym wymiarem tekstu, dynamiką rozmowy czy uczeniem się przez rozmowę. W konkluzji, na podstawie słów Heraklita, referent sformułował tezę, że w konwersacji ma miejsce królowanie czasu na sposób dziecięcy.

W kręgu zainteresowań innej subdyscypliny pedagogiki (historii wychowania) sytuował się temat powzięty przez dr. hab. prof. APS Jacka Kulbakę. Jego treść stanowiła rekonstrukcja sposobów postrzegania osób z niepełnosprawnością i (posługując się współczesną terminologią) niedostosowanych społecznie, ich praw i sposobów ich wspierania na przestrzeni wieków (od starożytności do czasów współczesnych). Wygłoszone w sesji plenarnej referaty skłoniły uczestników konferencji zarówno do wygłaszania komentarzy, jak i zadawania prelegentom pytań.

Po przerwie kawowej rozpoczęła się druga część konferencji – równoległe obrady półplenarne. Pierwszemu obszarowi obrad, moderowanemu przez prof. zw. dr hab. Urszulę Ostrowską oraz dr. hab. prof. UW Andrzeja Wiercińskiego, nadano tytuł „Dialogowe wymiary i konteksty praktyki kulturowej i edukacyjnej”. Uczestnicy

konferencji, którzy go wybrali, mieli okazję wysłuchać pięciu referatów. W pierwszym z nich, wygłoszonym przez ks. dr. hab. prof. UKSW Dariusza Stępkowskiego, podjęte zostały zagadnienia ramowania pedagogiki, nauczania wychowującego jako toposu pedagogicznego oraz Herbartowskiego pierworysu nauczania wychowującego. W konkluzji zaakcentowano natomiast możliwe wystąpienie harmonii lub dysharmonii pomiędzy obrazem pedagogiki i nauczania wychowującego w zamyśle Herberta a ich przedstawieniami powstałymi na skutek ramowania przez ich użytkowników. Następnie prowadzący oddali głos dr. hab. prof. APS Bogusławowi Milerskiemu. Prelegent punktem wyjścia czyniąc namysł nad kategorią subiektywności, wskazał na możliwość rozumienia intersubiektywności jako interpodmiotowości. Następnie profesor przedstawił trzy aspekty tytułowego pojęcia wyróżnione ze względu na sposób rozumienia dialogu (jako spotkania, komunikacji lub poznania humanistycznego).

Wystąpienie dr. hab. prof. UG Hieronima Chojnackiego podporządkowane było następującym pytaniom – czy i w jakiej mierze można opanować umiejętność dialogu oraz w jaki sposób włączyć środowiska naukowe w dialog i zapoczątkować (lub odnowić) go w tych środowiskach. Odpowiadając na nie i odnosząc się do różnych dyscyplin i nurtów myślenia, prelegent jako naczelną regułę umożliwiającą urzeczywistnianie dialogu wskazał na wymóg partnerstwa. Z kolei dr hab. prof. UŁ Mirosława Zalewska-Pawlak, bazując na estetycznym modelu człowieka, podjęła namysł nad genezą i znaczeniem intersubiektywności we współczesnych doświadczeniach edukacyjnych i estetycznych. Prelegentka zwróciła ponadto uwagę na personalistyczno-aksjologiczny wymiar szkoły oraz apelowała o zgodne z nim wykorzystanie sztuki w tym środowisku. Ostatni wykład przygotowany został przed dr Edytę Nieduziak i dotyczył przestrzeni intersubiektywności w teatrze osób niepełnosprawnych. W pierwszej części wystąpienia uczestnicy zapoznani zostali z przyjętymi sposobami rozumienia teatru, przestrzeni oraz teatru osób niepełnosprawnych jako takiego jego rodzaju, w którym niepełnosprawność wpływa na proces kreacji artystycznej. W drugiej części referentka przedstawiała, odnosząc się do rzeczywistych teatrów, przykłady „przełamania” przestrzeni teatralnej. Obrady zakończone zostały dyskusją i komentarzami odnoszącymi się do tez obecnych w wystąpieniach.

W drugim obszarze obrad półplennych pt. „Dialogowe wymiary i konteksty praktyki społecznej i edukacyjnej” wygłoszonych zostało pięć referatów. Obradom przewodniczyli dr hab. prof. APS Jacek Kulbaka oraz dr hab. prof. APS Jarosław Gara. Pierwsza prelegentka – dr hab. prof. APS Józefa Bałachowicz, omówiła w swym wystąpieniu problem dialogu i jego intersubiektywności z perspektywy psychologii rozwojowej. Profesor odniosła się również do problemu konstruowania wiedzy, jak i kwestii „wspólnoty umysłów” oraz związanych z nią procesów eksteryzacji i interioryzacji. Dr hab. prof. ChAT Renata Nowakowska-Siuta podjęła zagadnienie nowoczesnej edukacji, egzemplifikowanej omówieniem wzorców systemu edukacji fińskiej, podkreślając zarazem, że jest to system egalitarny i sprawiedliwy.

Źródłem jego sukcesu jest zaś to, że nie eksponuje się w nim kwestii oceniania uczniów, ale samą gotowość do uczenia się. Dr hab. prof. DSW Alicja Czerkawska odwołała się w swoim referacie do metafory „drogi życia” z perspektywy założeń poradnictwa egzystencjalnego, inspirowanego antropologicznym modelem *homo viator*. Zgodnie z tym podejściem życie jest zarówno czymś danym, jak i zadaniem, a sam człowiek uobecnia się w każdej chwili i w każdej sytuacji. Z kolei dr hab. prof. AJD Wiga Bednarkowa, wychodząc od pojęcia babelizacji („rozproszenia”, „ziarnistości”), wskazała na to, że droga do dialogu i wzajemnego rozumienia w edukacji wiedzie przez debabelizację. Zgodnie z tym ujęciem afirmacja podmiotowości i tożsamości człowieka jest zarówno drogą do debabelizacji edukacji, jak i tym, co w ogóle zapobiega zjawisku babelizacji. Ostatnia głos zabrała dr Mariola Pałka-Pilecka, która skoncentrowała się na kategorii relacji pomiędzy podmiotem nauczanym i nauczającym, podkreślając zarazem personalistyczny wymiar tejże relacji. Zgodnie z tym podejściem afirmacja osoby opiera się na uznaniu podmiotowości i indywidualności człowieka, a sama edukacja zawsze ma wymiar etyczny, zgodnie z którym nauczyciel jest moralnie odpowiedzialny za ucznia. Obrady zakończyły się żywą dyskusją, w której zabrało głos kilku uczestników obrad.

Część trzecią konferencji stanowiły obrady odbywające się paralelnie w czterech sekcjach. Pierwsza z nich pt. „Intersubiektywność i transparentność dialogu w dążeniu do poznania” prowadzona była przez dr. hab. prof. UKSW Witolda Starnawskiego oraz dr Edytę Zawadzką. W trakcie jej trwania wygłoszonych zostało siedem referatów, w których tytułowe kategorie dialogu, intersubiektywności i transparentności ujęto w różnych kontekstach i w nawiązaniu do różnych dziedzin nauki. Jako pierwszy wystąpił ks. dr Wit Pasierbek SJ, który w swoim wystąpieniu podjął tematykę antropologii immanentno-transcendentalnej dialogu. Następnie głos zabrała dr Edyta Zawadzka, która skoncentrowała się na kontekstach dialogiczności badań naukowych, a także jej związkach z transparentnością i intersubiektywnością jako kryteriami jakości badań jakościowych. Dr Dorota Wolska-Prylińska zastanawiała się nad warunkami współdziałania pedagogiki i medycyny. Kolejny referat wygłoszony został przez dr. hab. prof. UKSW Witolda Starnawskiego i dotyczył dialogu w edukacji wobec prawdy i post-prawdy. Miroslav Milov w imieniu zespołu badawczego przedstawił zmiany w dialogu między mistrzem a uczniem w cyfrowym świecie. Mgr Joanna Frątczak podjęła namysł nad możliwościami i ograniczeniami przeniesienia Gadamerowskiego dialogu do poradnictwa. Referat wieńczący obrady sekcji pierwszej wygłosił dr hab. prof. APS Jarosław Gara, który zajął się zagadnieniem dialogicznych kontekstów, wymiarów intersubiektywności i transparentności doświadczenia edukacyjnego, społecznego i kulturowego.

Pracy drugiej sekcji pt. „Intersubiektywność i transparentność dialogu na różnych etapach rozwoju” przewodniczyły dr hab. Monika Wróblewska oraz dr Marlena Grzelak-Klus. W trakcie jej obrad wygłoszono sześć referatów, w których rozwojowe znaczenie dialogu postrzegano zarówno w perspektywie indywidualnej,

jak i instytucjonalnej. Dr hab. Monika Wróblewska taką jego rolę analizowała w odniesieniu do kompetencji społecznych. Referat dr Urszuli Dernowskiej podejmował zagadnienie dialogowych uwarunkowań zarządzania przez misję. Dr Marta Krasuska-Betiuk zajęła się dialogicznym konstruowaniem społecznych reprezentacji edukacji szkolnej. Dr Anna Makaruk omówiła tematykę treningu twórczego myślenia jako innowacji społecznej. Wystąpienie dr Marleny Grzelak-Klus dotyczyło relacji między dialogiem a jakością kształcenia. Ostatni referat wygłoszony przez dr Sabinę Lucynę Zalewską oparty był na badaniach narracyjnych wolontariuszy i podopiecznych Stowarzyszenia „mali bracia Ubogich” i ujmował poświęcanie czasu drugiemu człowiekowi jako szczególny z nim dialog.

W kolejnej sekcji („Intersubiektywność i transparentność dialogu z perspektywy wartości kulturowych”), moderowanej przez dr. hab. prof. APS Andrzeja Ciążelę oraz dr Ewę Lewandowską-Tarasiuk, zaprezentowanych zostało dziewięć wystąpień. Referaty odwoływały się do zróżnicowanego zakresowo, tematycznie i czasowo ujmowania kultury. Pierwsza prelegentka – dr Ewa Lewandowska-Tarasiuk mówiła o woli dialogu, pragnieniu poznania i zrozumienia. Dr hab. prof. APS Andrzej Ciążela podjął rozważania nad zjawiskiem wyczerpywania się formuły prowokacji jako sposobu wywoływania dialogu w sztuce współczesnej. Kolejny referat, autorstwa dr Agnieszki Kwiatkowskiej-Zwolan oraz mgr Bożeny Foder, dotyczył indywidualnego doświadczenia dzieła sztuki w procesie edukacyjnym oraz inspiracji i konfrontacji z tego wynikających. Mgr Joanna Ogonowska przedstawiła utwory Franciszka Kobryńczuka jako przykład dialogu edukacyjnego z czytelnikiem. Referat mgr Aleksandry Sieczych-Kukawskiej poświęcony był sposobom budowania dialogu w teatrze dziecięcym. Mgr Monika Banaszczyk na bazie artykułów dotyczących schizofrenii zastanawiała się nad prasą jako źródłem społecznego dialogu. Dr Anna Błasiak zajęła się problematyką nierealizowania dialogu w kulturze konsumpcyjnej na przykładzie wychowania rodzinnego. W referacie mgr Magdaleny Pawlak dialog ujęty został jako warunek współpracy między edukatorem muzealnym a nauczycielem. Ostatnia referentka – dr Sylwia Jaronowska – skupiła się na perspektywach intersubiektywnego ujęcia zjawiska transgresji w dyskursie humanistycznym.

Obradom czwartej sekcji pt. „Intersubiektywność i transparentność dialogu w przestrzeni szkoły” przewodniczyli dr hab. prof. APS Jarosław Michalski oraz dr Agnieszka Zamarian. W jej ramach wygłoszonych zostało sześć referatów, w których szkoła jako przestrzeń dialogu dookreślona została poprzez odwołanie się do różnych wymiarów jej funkcjonowania. Dr hab. prof. APS Jarosław Michalski w swoim wystąpieniu zastanawiał się nad relacjami pomiędzy duńską kategorią *hygge* a dialogiem. Następnie dr Joanna Górecka wygłosiła przygotowany wspólnie z mgr Izabellą Gorczycą referat dotyczący „bezdialogów” szkoły polskiej. W kolejnym wystąpieniu dr Adrianna Sarnat-Ciastko odnosząc się do doświadczeń z ewaluacji projektu „Wychować człowieka mądrego”, pedagogikę dialogu ujmowała jako fundament tutoringu szkolnego. Z kolei mgr Arleta Michalik

przybliżyła tematykę płaszczyzn dialogowego (po)rozumienia pedagoga szkolnego jako mentora w procesie kształtowania tożsamości młodzieży. Mgr Jolanta Skubisz zaprezentowała zarys problematyki obecności dialogu w profilaktyce szkolnej. Jako ostatnie wystąpiły dr Agnieszka Zamarian i dr Elżbieta Strutyńska, które opisały stosunek przyszłych pedagogów i nauczycieli do edukacji tanatologicznej.

Referaty wygłaszane w sekcjach stanowiły punkt wyjścia do dyskusji, komentarzy i pytań skierowanych do prelegentów.

Konferencja zwieńczona została obradami plenarnymi prowadzonymi przez dr. hab. prof. APS Jarosława Garę oraz dr Dorotę Jankowską. Ich pierwszym punktem był referat prof. zw. dr. hab. Bogusława Śliwerskiego, który podjął zagadnienie operacjonalizacji dialogu wychowawczego w ujęciu Piageta. Profesor zainteresował również uczestników typologią form kooperacji w diadycznej interakcji, która to stała się przesłanką do dyskusji i komentarzy. Następnie osoby prowadzące obrady w sekcjach przedstawiły z nich sprawozdania, miała miejsce krótka dyskusja oraz nastąpiło zakończenie konferencji.

VIII Konferencja Pedagogiki Dialogu „Dialog jako wymóg/wyzwanie intersubiektywności i transparentności doświadczenia edukacyjnego, społecznego i kulturowego” stała się płaszczyzną nie tylko do spotkania się, lecz także wymiany poglądów i doświadczeń pomiędzy osobami wielowątkowo zaangażowanymi w dialog. Efekty ich namysłu nad tytułowymi kategoriami zostaną upowszechnione w postaci publikacji.